

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

76

2

L-85

my. 26

2010

ԼՍԱՐԱՆ

ԿԵՆՑԱՂՅՈՂՈՒՄԻՏ ԳԻՏԵԼԵԱՑ

Ա.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ԴԱՍ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԳ

ԻԹԷՆԴՈՍԻԱ.

Իսպարսկի Խաշիպեան Ուսուցնարանի Հայոց

—
1861.

Լսողներուն յայտնի է թէ զատկական ոչխարը ի՛նչպէս պայծառ եւ անտարակուսելի կերպով օրինակ է Քրիստոսի Տեառն մերոյ, որոյ պատուական արիւնովը ազատեցաւ մարդկային ազգը սատանային ու մեղաց գերութենէն, ու արժանի եղաւ նորա սուրբ յարութեամբը յաւիտենական փառաց երկնից արքայութեան :

Իսրայէլացիք երբոր լսեցին Մովսեսի հրամանը, երկրպագութիւն ըրին առջեւն ու գնացին իրենց տները, այն իրիկունը զատիկը պատրաստեցին ու կերան: — Մէյմ՛ալ տեսնես կէս գիշերուն սոսկալի ջարդ մը ընկաւ Եփրատացոց մէջ, ու ո՛րչափ առջինեկ որ կար՛ ամէնն ալ զարնուեցան մեռան, Փարաւոնի անդրանիկ զաւկէն՝ որ իրեն յաշորդը պիտի լինէր՝ մինչև վերջի գերիին անդրանիկը, եւ անասնոց ալ առջինեկները: Կէս գիշերուն մէկ զարհուրելի գոռում գոչում՝ ողբ ու աղաղակ էր բռնեց Եփրատացոց ամէն տանը մէջ, վասն զի ամէն տուն մեռել կար: Գիշերով կանչեց Փարաւոն Մովսէսն ու Ահարոնը, «Շուտ ըրէք ելէք գնացէք՝ ըսաւ՝ իմ ժողովրդեանս մէջէն, դուք ալ՝ բոլոր Իսրայէլացիքն ալ. գնացէք ձեր Աստուածը պաշտեցէք ինչպէս որ գիտէք, ձեր կովերն ու ոչխարներն ալ հետերդ առէք, միայն թէ զիս ալ օրհնեցէք»: Եփրատացիք ալ Իսրայէլացոց մէջ ընկած՝ կստիպէին որ շուտով ելնեն երթան իրենց երկրէն. կվախնային որ իրենք ալ չմեռնին. «Քանզի ասէին թէ ամենեքեան իսկ մեռանիմք»:

Ճամբայ ելան Իսրայէլացիք՝ միայն կտրիճները վեցհարիւր հազար հոգի իրենց ամէն բաներովն ու ստացուածքներովը. թող իրենց կանայքն ու մանր տղայքը, Եփրատացոցմէ ալ շատ մը մարդիկ. մինչև խմորներն ալ որ դեռ եկած չէին՝ այնպէս անեփ փաթեցին լաթերու մէջ ու հետերնին առին: Անոր յիշատակ է որ այնուհետեւ ամէն տարի զատկի տօնին օրերը ամենեւին խմորուն հաց չգտնուիր Հրէից տները, այլ բաղարջ (խամուրսուզ) միայն կուտեն:

Մովսէս հետը առաւ նաեւ Յովսէփ նահապետին մարմինը, ինչպէս որ կտակով ապսպրեր էր Յովսէփ. եւ ինքը այն ահագին բազմութեան զլուխ կեցած՝ կառաջնորդէր անոնց դէպի

անապատի ճամբան: Բայց ժողովրդեան բուն առաջնորդը Աստուած էր. ցորեկը ամպէ սիւն մը բանակին առջեւէն կերթար, գիշերն ալ կրակէ սիւն մը. երբոր այն սիւնը դադարէր՝ կդադարէին քալելէն, եւ երբոր շարժէր՝ ճամբայ կելլէին:

Ճշմարտութեան սիւնը, կամ գոնէ ուղիղ խղճմտանքը, արդեօք առաջնորդ տուած չէ՞ Աստուածնաեւ ամէն մարդու այս անցաւոր աշխարհիս մէջ: Երանի՛ ուրեմն անոր որ այն սիւնին ցուցուցած ճամբէն դուրս չելլեր:

Աշխարհիս փորձանքները մարդուս խրատ կհամարուին: Հիւանդութիւն, սով, աղքատութիւն, եւ ուրիշ զանազան նեղութիւններն որ մարդուս գլխուն կուգան՝ թէ՛ առանձին եւ թէ՛ ուրիշներուն հետ, կրնան շատ աւելի օգտակար լինել իրեն քան թէ ամենայն իմաստնոց տուած խրատները: Բայց այս ալ կայ որ մարդս ցաւալի թեթեւամտութիւն մը ունի իւր ամէն գործերուն մէջ. անով շուտ մը կմոռնայ անցեալը, կարհամարհէ ապագան, ու միայն ներկայ աղէկութիւն մը թէ որ տեսնէ, անոր կուտայ խելքը միտքը. չմտածեր որ գլխուն եկած փորձանքներովը չխրատուողին վերջը կորուստ է: — Այսպէս կորսուեցաւ ահա նաեւ եգիպտացւոց Փարաւոն Թագաւորը:

Երբոր Հրեայք ելան հեռացան եգիպտոսէն, մոռցաւ Փարաւոն նոցա համար քաշած հարուածները. մոռցաւ ոչ միայն արիւնը, գորտը, մուկը, շանաճանձը, կենդանեաց ջարդը, խոցերը, կարկուտը, մարախը, շօշափելի խաւարը, այլ եւ իւր անդրանիկ սիրելի որդւոյն մահը: Միայն այս մտածեց ու ըսաւ իւր անխորհուրդ խորհրդականներուն թէ ի՛նչ անխելքութիւն էր այս մեր ըրածը. ի՛նչպէս Թողուցինք որ Հրէից պէս արթուն ու գործունեայ աշխատասէր ժողովուրդը ելնէ երթայ մեր երկրէն. «Զի՞նչ գործեցաք զայն՝ զի արծակեցաք զորդիսն Իսրայելի, զի մի՛ ծառայեսցեն մեզ»: Այն հարուածներն որ մեր վրայ եկան՝ անշուշտ մէկմէկ դիպուածներ էին. մեք աստուածային պատիժներու տեղ դրինք, տղայաբար վախցանք, միամտաբար խաբուեցանք, Թող տուինք որ մեր երկրին մէկ մասը այսպէս անմարդի անապատ դառնայ, եւ այսչափ Թագաւորական մեծամեծ շէնքերն երեսի վրայ մնան:

Լսեցին ալ որ իբր թէ Իսրայէլացիք իրենց ճամբան կորուսեր են, եւ փոխանակ Կարմիր ծովուն հիւսիսային կողմէն շիտակ դէպի Քանանացւոց երկիրը երթալու, դէպի հարաւ գնացեր ու մոլորեր են. մտքերնին դրին որ երթան զանոնք բռնութեամբ եգիպտոս դարձունեն: Փարաւոն մեծ պատրաստութեամբ հետը առաւ վեցհարիւր պատերազմական կառք, խիստ շատ ձիաւոր զօրքեր, անոնցմէ ալ աւելի հետեւակ զօրք, ընկաւ Իսրայելացւոց ետեւէն, եւ հասաւ մօտեցաւ անոնց այն միջոցին որ Կարմիր ծովուն եզերքը բանակ դրեր նստեր էին:

Իսրայէլացիք այն իրենց անողորմ թշնամիներուն ահագին բազմութիւնը յանկարծակի իրենց քովը տեսածներուն պէս՝ սարսափեցան: Մոռցան որ զիրենք եգիպտոսէն հանողը ո՛վ էր, եւ ի՞նչ մեծամեծ հրաշքներով հաներ էր. Մովսեսի վրայ թափեցան, ըսին իրեն թէ «Միթէ եգիպտացւոց երկրին մէջ գերեզմանի տեղ չէ՞ր մնացեր որ առիւր զվեզ այս անապատը բերիւր որ ըսպանուինք ջարդուինք. ի՞նչ ըսիր ու հանեցիր զվեզ եգիպտոսէն. — Զի՞նչ գործեցեր զայս ընդ մեզ՝ զի հաներ զվեզ յեգիպտոսէ: Զէի՞նք ըսեր մեք քեզի եգիպտոս եղած ատեննիս թէ թող տուր մեզի որ ծառայենք եգիպտացւոց. հիմա ո՞րը աղէկ էր, եգիպտացւոց ծառայութիւնն ընելը թէ այս անապատիս մէջ ջարդուիլը»: Այսպէս են ահա ամէն կարճամիտ մարդիկ ալ. ո՞րքան աղէկութիւն ալ տեսնեն տէրութենէն կամ եկեղեցական իշխանութենէ եւ կամ մասնաւոր անձէ, եւ խելքերնին ալ վկայէ թէ այն աղէկութիւնը Աստուծոյ յատուկ մէկ պարգեւը՝ շնորհքն է իրենց, սակայն երբոր վտանգ մը տեսնեն, երբոր փորձանքի կամ փորձութեան մը մէջ ընկնին, իսկոյն ամէն բան կմոռնան, կյուսահատին, կտըրտնջան, կտըժգոհան, ու մինչեւ հայհոյութեան պէս խօսքեր ալ կհանեն իրենց բերնէն: Այս է ահա Քրիստոսի Տեառն մերոյ՝ հաւատքի պակասութիւն ըսածը, որ սովորական պակասութիւն է փոքրօգի, կարճամիտ, թեթեւ ու ինքնահաւան մարդկանց:

Մովսէս սիրտ տուաւ ժողովրդեան. «Մի՛ վախնաք, ըսաւ, սրտերնիդ ամուր բռնեցէք, նայեցէք ի՞նչպէս պիտի ազատե՞ զձեզ Աստուած եգիպտացւոց ձեռքէն որ մէյմ՝ ալ յաւիտեան նոցա

երեսը չտեսնէք: Ձեր տեղը Աստուած պիտի պատերազմի նոցա հետ, դուք ձայն մի' հանէք»: Այս ըսաւ Մովսէս ժողովրդեան, բայց ինքն ալ բոլոր սրտանց առ Աստուած դիմեց. այնպէս որ ըսաւ Աստուած անոր թէ «Ձի՞ գոչես առ իս. — Ի՞նչ հարկ է որ այդպէս աղաղակես ինձի»: Դիտելու բան է որ Մովսէս լռութեամբ կրնէր աղօթքը, եւ Աստուած անոր աղաղակ կըսէ. վասն զի արդար կամ զոչասիրտ մարդուն սրտին փափաքն ալ՝ աղաղակ է Աստուծոյ առջեւը, իսկ անզեղջ մեղաւորին երկար ու բարձրաձայն աղաղակն ալ չհասնիր Աստուծոյ ականջը: «Ձի՞ գոչես առ իս. — Ըսէ Իսրայէլացւոց որ Ֆամբայ ելլեն. դուն ալ գաւազանդ առ, ձեռքդ երկնցուր ծովուն վրայ, ջրերն երկու բաժնէ. եւ Իսրայէլացիք բացուած ցամաք Ֆամբան Թող մանեն. ես Փարաւոնին ու բոլոր եգիպտացւոց Թող պիտի տամ որ իրենց չարութիւնը առաջ տանելով՝ ձեր ետեւէն ընկնին, ու հասկընան իմ գօրութիւնս»:

Այս ըսաւ հրեշտակը, որ լուսաւոր ամպին մէջէն կիսօտը Մովսէսի հետ, վեր ելաւ՝ Իսրայէլացւոց բանակին ետեւն անցաւ՝ եգիպտացւոց ու Իսրայէլացւոց մէջտեղը, եւ բոլոր եգիպտացւոց բանակին վրայ խաւար ու մշուշ տարածեց, այնպէս որ ամենեւին չկրցան առաջ քալել բոլոր գիշերը: Մովսէս ձեռքը ծովուն վրայ երկնցուց. սաստիկ քամի մը ելաւ, բոլոր գիշերը փչեց, ծովուն ջուրը երկուք բաժնեց, ու տակի ցամաքը բացուեցաւ: Այն բացուած Ֆամբէն ներս մտան Իսրայէլացիք, ու սկսան առաջ երթալ. իսկ ջրերը նոցա երկու կողմը պատիպէս բարձրացան կեցան: Հասան եգիպտացիքն ալ ծովուն եզերքը, տեսան դիմացնին հրաշալի Ֆամբայ մը բացուած, կատաղաբար վազեցին իրենց կառքերովն ու ձիերովը մտան ներս, ու մինչեւ մէջտեղերը հասան:

Առաւօտն որ լուսացաւ, կըսէ սուրբ գիրքը թէ «Աստուած կրակէ ու ամպէ սիւնովը նայեցաւ եգիպտացւոց բանակին վրայ. — Հայեցաւ տէր իբանակն եգիպտացւոց սեամբ հրոյ եւ ամպոյ»: Ահաւոր եւ սարսափելի նայուածք: Մոսկալի խռովութիւն մը՝ շփոթութիւն մ'էր՝ ընկաւ նոցա բանակը. կառքերուն անիւները կապուեցան, ձիերը մէկզմէկ կոխկըռտել սկսան, երկու կող-

մի ջրերը սկսան գոռալ ահագին քամիի փշմունքէն. մարդիկը իրար անցան, «ի՞նչ է այս փորձանքն որ մեր գլխուն եկաւ. ետ դառնամք ետ, տեղերնիս փախչիմք. այս ի՞նչ ժողովուրդ է եղեր Իսրայելացւոց ժողովուրդը որ Աստուած նոցա համար պատերազմի ելեր է մեզի դէմ. — Փախիցուք յերեսաց Իսրայելի, զի տէր պատերազմի վասն նոցա ընդ եգիպտացիս»:

Երբոր Իսրայելացիք ամէնքն ալ ծովուն դիմացի եզերքը անցան, Մովսէս Աստուծոյ հրամանովը երկնցուց ձեռքը ծովուն վրայ, որ կարծես թէ մըմռալով ու գոռալով այն սոսկալի հրամանին կսպասէր: Մէկէն իմէկ երկու կողմէն երկու մեծամեծ լեռներ հալելու պէս եղած՝ փրփրալով ու կատղելով վազեցին զարնուեցան իրարու եւ ծածկեցին եգիպտացիները իրենց Թագաւորովն ու զօրքերովը, կառքերովն ու ձիերովը: Փախչի՛մք ազատիմք ըսելներուն չմնաց, զարկաւ Թօթափեց զանոնք Աստուած ծովուն մէջտեղն ու Թաղուեցան խղղուեցան ամէնքն ալ. «Եւ եգիպտացիքն փախեան յերեսաց ջրոյն. եւ Թօթափեաց տէր զեգիպտացիսն իմէջ ծովուն. եւ ոչ մնաց ինոցանէ եւ ոչ մի»:

Քիչ ժամանակէն տեսան Իսրայելացիք որ ծովը եգիպտացւոց մեռելները դուրս ձգեց, եւ որչափ որ ուրախացան այն կերպով իրենց ոխերիմ Թշնամեացը ձեռքէն ազատածներուն վրայ, այնքան ալ սաստիկ վախ մը ընկաւ սրտերն որ Աստուծոյ դէմ հակառակուծիւն ընողին վերջը այսպէս կլինի. «Եւ երկեաւ ժողովուրդն իճեառնէ, կըսէ սուրբ գիրքը, եւ հաւատացին յԱստուած եւ իՄովսէս ծառայ նորա»: Թող չըսէ մէկը որ մի՛թէ առաջ ալ չէի՞ն հաւատար Աստուծոյ, չէի՞ն ճանչնար որ Մովսէս Աստուծոյ հաւատարիմ ծառան է: Մարդուս հաւատքը՝ աստուածավախութիւնը՝ միշտ միակերպ չէ. երբեմն կաւելնայ, երբեմն ալ կպակսի, այնպէս որ իբր թէ ամենեւին հաւատք չունենա՛ր, ամենեւին չհաւատար թէ Աստուած՝ մը կայ՝ երկնի եւ երկրի տէր եւ ստեղծող, եւ առանց նորա ամենաբարի կամացը ամենեւին մէկ բան մը չպատահիր: Ամէն մարդ Աբրահամու, Իսահակայ, Յակոբայ, Յոբ երանելոյն եւ ուրիշ մեծահաւատ արդարոց հաւատքը չունի. շատերը կան որ գլուխներուն մեծկակ

մէկ փորձանք, մահ, ձախորդութիւն, հիւանդութիւն, անպատուութիւն մը եկածին պէս՝ հաւատք օրէնք կմոռնան, եւ կա՛մ Աստուած չկայ կրսեն, կամ այն է որ արդար չէ այն Աստուածը ըսելով կհայհոյեն:

Այն ատեն Մովսէս այն սքանչելի օրհնութիւնը կամ երգը երգեց Աստուծոյ, ու ժողովրդեան ալ սովրեցուց՝ որ կսկըսի, «Օրհնեսցուք զՏէր, զի փառօք է փառաւորեալ»: Եբրայական բնագրին մէջ այս երգը ոտանաւոր է՝ շատ գեղեցիկ ու վսեմ իմաստներով ու խօսքերով շարադրուած. բայց եւ այնչափ է վրսեմութիւնն որ արձակ Թարգմանութիւններուն մէջ ալ իւր գեղեցկութիւնը ամենեւին չկորսընցըներ: Փորձեմք մեք՛ալ այս մեր խեղճ աշխարհաբառով այն օրհնութեան իմաստը բացատրել:

Օրհնեմք զԱստուած, փառք տամք իրեն,
Որ Թըշնմեաց ձիերը
Կառօք զօրօք Թագաւորով
Թաղեց ծովուն խորերը:

Նա է իմ տէրս ու պաշտպանըս,
Նա միայն մեր պաշտածը.
Ըզնա գովեմ փառաբանեմ,
Նա է իմ հօրս Աստուածը:

Մեր պատերազմը նա քըշեց,
Նորա անունն է Տէրը.
Տեսէք ի՛նչպէս ծովն ընկղմեց
Փարաւոնին կառքերը:

Ընտիր ընտիր ըսպառագէնք,
Եգիպտական սերունդը,
Քարերու պէս սուզան կորան
Կարմիր ծովուն անդունդը:

Տէր, քու ա՛ջդ է որ զայս ըրաւ,
Փառք քու աջոյդ աննըկուն.
Դու փշրեցիր խորտակեցիր
Մեր Թշնամւոյն զօրութիւն:

Դու բարկութիւնըդ ղըրկեցիր,
Կերաւ լափեց թշնամին,
Ինչպէս կըրակն ուտէ զեղէգ
Երբ կըփըջէ բարկ քամին:
Աըրտմըտութեանդ ահեղ հովէն
Ջըրերն երկուս ճըղքեցան.
Մէկմէկ քարէ պարըսպի պէս
Սառած պաղած կանգնեցան:
Ասաց ազգիս գոռ թշնամին,
Վազեմ հասնիմ ետեւէն,
Հարըստանամ ու կըշտանամ
Նորա դիզած աւարէն:
Հասնիմ խըմեմ ես արիւնը,
Սատակն հանեմ թըրովը.
Կամ թէ այնպէս տիրեմ վըրան
Որ միշտ գերի մնայ քովըս:
Դու տէր' հովուն հրաման տըւիր,
Ծովն էր' ծածկեց զամէնքը.
Կապարի պէս ընկղմեցան
Իջան ծովին խորունկը:
Ո՞վ կայ քեզի պէս Տէր փառաց,
Ո՞ր Աստուածն է քեզ նըման.
Չըկայ հրեշտակ ըսքանչելի
Եւ հրաշագործ քեզ նըման:
Երկընցուցիր միայն ձեռքըդ,
Երկիրս բերանը բացաւ,
Քու ժողովուրդդ ազատ թողուց
Ու զթըշնամին կուլ տըւաւ:

Հեծանոսները լրսեցին,
Ահով դողով լըցուեցան.
Մովաբացւոց շերմը բռնեց,
Քանանացիք հալեցան:
Ահրդ չելէ վըրաներէն,
Ուժիդ առջին քար դառնան,
Մինչեւ անցնի քու ազգըդ Տէր,
Մինչեւ հասնի ի քանան:
Տանիս ամբողջ տընկես ըզնա
Քու սեպհական սուրբ լեռըդ,
Որ դուն իրեն ես պատրաստեր
Ըսքանչելի ձեռքովըդ:
Դո՛ւ միայն ես այն թագաւորն
Որ յաւիտեան կըտեսնես.
Դու ես միայն որ վերջ չունիս,
Մեր թագաւորը դուն ես:
Իսկ Փարաւոն ահա իծով
Կառօք՝ ձիովքըն կորաւ,
Եւ Իսրայէլ ցամաք ոտքով
Մովուն մէջէն դուրս ելաւ:
Այս յաղթական երգը երգեցին Աստուծոյ այն պտեն . երկու
միլիոն ժողովուրդ . եւ նոյնը կերգեն եւ պիտի երգեն յաւի-
տեան վեց եօթը հարիւր միլիոն քրիստոնեայք՝ որ Գրիստոսի
Տեառն մերոյ խաչին զօրութեամբը անմարմին Փարաւոնին,
այսինքն սատանայի գերութենէն ազատեցան եւ մեղաց ծովէն
Գրիստոսի արեամբը սրբուած՝ անվնաս դուրս ելան:
Երգողներուն պարագլուխ՝ այն ժամանակը Մովսէս մարգա-
րէն ու Ահարոն եղբայրն էին. իսկ կանանց պարագլուխ՝ Ահա-
րոնի քոյրը՝ Մարիամ մարգարէն էր, որ թմբուկը ձեռքն առած

կերգէր ու կզարնէր: Նորա մտքէն անտարակոյս չէր անցած՝ այն ժամանակն որ Մովսէս եղեգէ սնտուկին մէջ նեղոս գետին ջրերուն երեսը կծըփար, ու Փարաւոնի աղջկան ձեռքովը եւ իւր միջնորդութեամբը ազատեցաւ մահուանէ եւ հեծանոսութենէ, թէ օր մը պիտի գայ որ այն տղան ատենով բոլոր իւր ազգը Կարմիր ծովուն մէջէն հրաշքով պիտի անցընէ, ու Փարաւոն բոլոր իւր զօրքերովը ծովուն մէջ պիտի կորսուի, եւ ինքը պիտի երգէ իւր ազգին կատարեալ ազատութեան երգը:

Բայց չմոռնամք որ ինչպէս լուսոյ թշնամին խաւարն է, այսպէս ալ ճշմարտութեան թշնամին ստուծիւնն է, որ միշտ կը ջանայ ճշմարտութիւնը մարդկանց մտքին մէջ խախտել կամ մեղմեցնել: Կարմիր ծովուն երկու բաժնուիլն ու Իսրայելացւոց անոր մէջէն անցնիլը չափէ դուրս մեծ հրաշք երեւցեր է ատենով քանի մը թերահաւատ մարդկանց. ուստի ջանացեր են որ այն հրաշքը թէ որ չկարենան ուրանալ՝ գոնէ փոքր երեւցընեն, այս կերպով: — Կարմիր ծովուն հիւսիսային մէկ ծայրը Սիւէզի պարանոցին կիսանի, ու այն ծայրին լայնքը մղոն ու կէսէն աւելի չէ. կերեւնայ որ Իսրայելացիք այն տեղէն անցեր են կըսեն, այն ալ՝ ջրին տեղատուութեան ժամանակը, այսինքն օրուան այն միջոցին որ երկրիս երեսի ամէն ջրերն ալ՝ լուսնին ու արեւուն բնական ազդեցութեամբը կըբաշուին, ու մակընթացութեան ատենը, այսինքն երբոր ջրերը նորէն կըարձրանան՝ եգիպտացիք խղճուեր են: Բայց թէ՛ բնական խելքով, թէ՛ Աստուածաշնչին խօսքերէն, եւ թէ՛ հին եւ նոր ճանապարհորդաց վկայութենէն կերեւնայ յայտնի կերպով որ այն թերահաւատից աշխատանքը պարսպ է: Վասն զի նախ կարելի բան չէ մտածել որ ծովու տեղատուութիւնն ու մակընթացութիւնը միայն Մովսէս գիտէր, ու եգիպտացւոց մէջ ամենեւին գիտցող չկար: Երկրորդ՝ ծովուն տեղատուութիւնն ու մակընթացութիւնը կամաց կամաց կլինի միշտ. այսինքն վեց ժամ կըբաշուին ջրերը, վեց ժամ ալ կըարձրանան. եւ թէ՛ եգիպտացւոց ձիւերն ու կառքերը յանկարծակիի չգային ու չխղճուէին, մի՞թէ չէի՞ն կընալ ետ դառնալ ու փախչիլ: Երրորդ, Կարմիր ծովուն ջրերուն խիստ սաստիկ քաշուած ատենն ալ՝ երեքհարիւր քայ-

լէն աւելի տեղ չբացուիր, այն ալ միայն մէկ քառորդի չափ ժամանակ. յետոյ դարձեալ կբարձրանայ. Թէ որ Իսրայէլացիք այն տեղէն անցած են, երկու միլիոն ժողովուրդ՝ իրենց անասուններովն ու կահ կարասիքովը ի՞նչպէս կրնան մէկ քառորդի մէջ անցած լինել: Հապա ո՞ր Թողումք Աստուածաշնչին յայտնի ըսածը Թէ « եւ ջուրն պարիսպ էր ընդ աջմէ նոցա եւ ընդ ահեկէ իւրեանց ». — Զուրը Իսրայէլացոց երկու կողմը պատի պէս բարձրացեր կեցեր էր »: Այսպիսի տեղատուութիւն ո՞ր տեսնուած է: Իսկ ճանապարհորդները շատ քննութիւններով կհաստատեն՝ Թէ Իսրայէլացոց անցած տեղը իրօք Կարմիր ծովուն այն կտորն է որ Աստուածաշունչը կցուցընէ, եւ որոյ լայնքը ինը մղոնի չափ տեղ է, այսինքն Գոլպուն կամ Կլիսմա ըսուած տեղոյն դիմացը:

Աստուածաշնչին հաւատացողը՝ անոր մէջի ամէն խօսքերուն ու հրաշքներուն ալ պիտի հաւատայ, ոչ խօսքերը պիտի ծռէ, եւ ոչ հրաշքները ուզածին պէս ուրանայ կամ պզտիկցընէ: Իսկ ամենեւին հաւատալ չուզեցողին հետ մեք այստեղը խօսք չունիմք:

Կարմիր ծովուն եզերքէն ճամբայ ելան Իսրայէլացիք ու Սուր ըսուած անապատը գնացին: Երեք օրուան տեղ քալեցին, ու խմելու ջուր չգտան. վերջապէս տեղ մը հասան որ ջուր կար, բայց սաստիկ դառն (աղու) եղածէն խմելու բան չէր: Մէկէն իմէկ սկսան տրտնջալ ու գանգատիլ Մովսեսի դէմ՝ ըսելով Թէ « Ի՞նչ պիտի խմեմք. — Զի՞նչ արբցուք »: Կարմիր ծովէն ահագին հրաշքով անցածները դեռ երեք օր էր. չկրցան մտածել որ այն մեծ փորձանքէն զիրենք ազատողը չԹողուր որ անապատին մէջ ծարաւէ մեռնին՝ ջարդուին: — Այսպէս է մարդս. շատ անգամ Աստուծոյ նախախնամութեան մեծամեծ հրաշքները կտեսնէ իւր վրայ, եւ սակայն մէկ փոքրիկ անյաջողութիւն կամ հիւանդութիւն մը վրան եկածին պէս, փոխանակ մտածելու որ Թեւեւս այն փորձանքը իւր ապերախտութեանը մէկ պատիժն է որ սիրով պիտի քաշէ, կամ Թէ իրեն հաւատքին եւ առ Աստուած ապաւինութեանը փորձ եւ կրթութիւն լինի ըսելով՝ դրկեր է իրեն Աստուած, կյուսահատի, կվըհատի, կսկըսի տրտնջալ ու գանգատիլ Աստուծոյ դէմ: — Մովսէս առ Աստուած դիմեց ա-

դաշնագրով. Աստուած՝ ալ փայտ մը ցուցուց իրեն. այն փայտը անաւ ձգեց ջրին մէջ, ջուրը անուշցաւ, ու ժողովուրդը խմեց կշտացաւ, եւ ջրոյն դառնութեանը հետ իրեն դառն տրտունջներն ալ ան ժամանակ մի դադրեցան: Բայց Մովսէս ուզեց որ այն դառնութեան յիշատակը չմոռցուի. ուստի տեղոյն անուը Մեռա դրաւ, որ դառնութիւն ըսել է. եւ ժողովուրդը խրատեց որ Աստուծոյ հրամաններուն անտրտունջ հնազանդին, եւ չլախնան այնպիսի դժուարութիւններէ ու վտանգներէ:

Մեռալի ջուրը մինչեւ ցայժմ կը ըլլի լեռան մը ոտքէն՝ որ Սիւէգէն Սինա երթալու ճամբուն վրայ է, եւ տեղոյն այժմու անունն է Հաւարէ: Աղբիւրը այնպէս լեղի է, ու մէջը այնչափ շատ է աղբորակը (կիւվէրչիլէն) որ անասուններն անգամ չեն կրնար խմել: Իսկ թէ Մովսեսին անոր մէջը ձգածը ինչ փայտ էր որ այն դառնութիւնը անցուց, յայտնի չէ: Հարկ է ըսել թէ Աստուած էր այն փայտին կարգէ դուրս ոյժ մը տուողը որ անով ջուրը անուշայ. ապա թէ ոչ, եթէ փայտին այն զօրութիւնը բնական բան մը լինէր, այն կողմերու բնակիչները չէին մոռնար: — Սուրբ Հարք գեղեցիկ կերպով օրինակ կը բերեն այն փայտը Քրիստոսի Տեառն մերոյ սուրբ Խաչին, եւ իրաւամբ կխրատեն զմեզ որ մեր անցաւոր ու ցաւալից կեանքին ամէն դառնութիւններն ալ խաչափայտին զօրութեամբը անուշցընելու նայիմք:

76

0023390

2013

